

ELS BENS MOBLES DE L'HOSPITAL DE SANT ANDREU DE MANRESA EN EL SEGLE XVIII

Marc TORRAS i SERRA

Amb la present comunicació a aquest congrés d'Història de la Medicina Catalana, i seguint la sèrie que varem encetar a rel del passat congrés celebrat a Manresa publicant uns inventaris dels segles XV i XVII (1), volem donar a conèixer un nou inventari dels béns de l'Hospital de Sant Andreu de Manresa. Aquesta vegada, però, tornem a fer un salt endavant en el temps i, si en els anteriors articles analitzàvem inventaris dels anys 1419 i 1420 i 1601, aquesta vegada estudiem un inventari de l'any 1760.

Aquest document, que inventaria els béns mobles que es trobaven a l'església i Hospital de Sant Andreu a primers de gener de 1760, fou protocolitzat el 27 d'agost del mateix any pel notari manresà Josep Escorsell, en motiu de la presa de possessió de Llorenç Forcada com a Prior de l'Hospital (2), càrrec aquest que, segons Sarret i Arbós (3), era el responsable de tot el que feia a l'administració de l'Hospital, éssent l'encarregat de rebre i distribuir les rendes i fer els contractes que calgués per al bon funcionament de l'Hospital. D'altra banda, en tant que capellà, també era l'encarregat de la cura de les ànimes dels malalts de l'Hospital.

Com també podem veure pel document, aquest Prior era nomenat per una Junta de l'Hospital (els "administradors" que s'esmenten al document), on hi havia representats l'Ajuntament i altres institucions i personatges influents de la ciutat. Tot i així, i malgrat aquesta figura del Prior i la presència dels metges (el "cirurgià" que trobem esmentat al document), com en els segles anteriors, hi havia un matrimoni (la "família" que apareix diverses vegades en text del document) que vivia en el mateix Hospital i que era qui s'encarregava d'oferir els serveis bàsics als malalts.

La presència i funcions d'aquest matrimoni, però, es trobava regulada per uns pactes previs i era controlada i fiscalitzada pel Prior del mateix Hospital (4). Pel que fa a la situació econòmica i de mitjans de l'Hospital, que en èpoques anteriors havia estat molt precària, ja havia millorat ostensiblement. Així, cal suposar que en aquest moment de mitjan segle XVIII l'Hospital ja gaudia d'una economia sanejada, la qual cosa li permetia augmentar els seus serveis

assistencials, augmentant considerablement el número de llits amb que comptava. -

Un reflex de la bona gestió i la salut econòmica de l'Hospital, potser caldria veure'l en l'augment de les seves dependències, un major nombre d'habitacions, així com en l'aparició a l'inventari de tres cellers i un estable.

Tot i així, malgrat l'augment de les propietats i les rendes que rebia l'Hospital, que per a començaments del segle XIX han estat estudiades pel Dr. Joan Rafat (5), i la bona gestió que priors i administradors en feien, veiem com encara es manté la figura de les "setmaneres", dones que els dies de mercat captaven almoines per a l'Hospital, el paper i nombre de les quals, potser fins i tot s'havia reforçat, ja que veiem com de les 4 taces d'argent per a captar (l'any 1601), es passa a 29 platets de plata. Potser cal considerar aquest augment d'estris per a captar com a reflex d'un augment de les persones que sortien a demanar almoines, diversificant-se potser també els llocs per on es captava.

Els béns mobles de l'Hospital

Deixant de banda tots els béns mobles d'ús religiós que trobem dins de l'església, la capella del sant Crist i en altres dependències de l'Hospital, i deixant de banda, també, els béns susceptibles de pertànyer a la família que tenia cura dels malats o al mateix Prior, quan passem a analitzar els béns mobles propis de l'Hospital i per a ús dels malats, el primer que cal considerar és un important augment d'aquests, tan en quantitat, el que implica que l'Hospital podia atendre un major nombre de malats, com en diversitat de funcions d'aquests, reflex de l'augment qualitatiu dels serveis que a mitjan segle XVIII ofería l'Hospital respecte a l'anterior document de 1601. Així, a l'inventari de 1760 hi veiem apareixer materials del cirurgià (benes, draps, davantals i una taula), mantellines i altre roba per als "borts" (és a dir, per als nounats abandonats) i tot un conjunt de roba per a ús exclusiu dels tísics ("ètics", tal i com apareixen anomenats al document).

Amb tot, però, el millor exemple del creixement de l'Hospital ens ve donat per l'augment dels llits, així passem de 9 llits en tot l'Hospital l'any 1601 a 44 llits per a ús dels malats l'any 1760. Llits als quals caldria afegir-hi les 70 màrfegues (per a ús de la família i dels malats) que apareixen esmentades a l'inventari, així, sumant llits i màrfegues, en casos d'epidèmies o d'aglomeració de malats, l'Hospital podia arribar a poder tenir internades fins a 114 persones, una mica per sota de les 126 que, a rel de diverses malalties, consten com a internes l'any 1729, moment en què l'Hospital es col.lapsà per un excés d'interns (6).

Pel que fa a la roba dels llits, trobem un total de 231 llençols, és a dir, en una proporció de més de 5 llençols per llit, 44 vànoves, una per llit, i un total de 78 flassades (entre les dels malats i les de la família que té càrrec de l'Hospital), no

arribant-se al promig de 2 flassades per llit. Proporció semblant a la que s'observa entre les coixineres (111 en total) i els coixins (64, entre coixins i "traversers").

Pel que fa a l'altre roba que veiem aparèixer per a ús dels malats, a banda de l'específica dels tòxics, hi trobem 35 tovalloles, 147 tovallons, 34 estovalles, 31 cixugamans, 89 camises i 7 armilles.

Respecte a la resta de mobiliari per a ús dels interns, en els "quartos dels malats" hi veiem aparèixer només 4 banquetes i 15 taules, mentre que, pel que fa a la vaixel·la d'ús dels malats, com passava amb l'inventari de 1601, no podem comentar res, ja que dins la cuina gran (la d'ús de la família i dels malats) només s'esmenta "un escudeller ab diferents postadas, ben guarnit de plats de pisa, blancs, blaus, platas, escudellas, ollas y porrons", sense especificar-ne les quantitats.

NOTES

(1): TORRAS i SERRA, Marc: El mobiliari de l'Hospital de Sant Andreu de Manresa en el segle XV, a "Miscel·lània d'Estudis Bagencs" núm. 7.- Centre d'Estudis del Bages.- Manresa, 1990, pàgs. 231-245; i

TORRAS i SERRA, Marc: Els béns de l'Hospital de Sant Andreu de Manresa en el segle XVII, a "Gimbernat" vol. XIII.- Barcelona, 1990, pàgs. 293-303; articles als quals trametem, per les referències que en farem.

(2): Arxiu Històric de la ciutat de Manresa / AHPM. notari Josep Escorsell, Manual 1760, ff. 63v - 68v

(3): SARRET i ARBOS, Joaquim: Història religiosa de Manresa. Esglésies i convents.- Manresa, 1924, pàg. 236

(4): El Hospital de San Andrés.- Manresa, 1940, pàg. 67

(5): RAFAT i SELGA, Joan: Aproximació a les rendes de l'Hospital de Sant Andreu de Manresa, a "Miscel·lània d'Estudis Bagencs" núm. 7.- Centre d'Estudis del Bages.- Manresa, 1990, pàgs. 151-172.

(6): El Hospital de San Andrés.- Manresa, 1940, pàg. 73

APENDIX

Manresa, 1760, agost, 27

Inventari dels béns de l'Hospital de Sant Andreu de Manresa
AHPM/Escorsell Manual 1760 ff. 63v. - 68v.

In Dei nomine, noverint universi quod cum propter doli maculam evitandam, omnemque fraudis suspicionem tollendam, beneficium inventarii a iure sit indultum. Id circo ego, Laurentius Forcada, presbiteri et beneficiatus ecclesia Sedis praesentis civitatis Manresa, ac prior Ospitalis Sancti Andrea pauperum infirmorum dictae civitatis electus et nominatus per administratorum illustrem Senatuum Praetoris et Decurionum dictae civitatis ut de mea nominatione constat in registris deliberationum dicti administratorem illustris Senatus die decima quarta mensis decembris anni proxime praeteriti millessimi septingentissimi quinquagesimi noni, inventarium conficio de bonis mobilibus dicti Ospitalis in illo exsistentibus die prima mensis ianuarii currentis anni millessimi septingentissimi sexagesimi in qua incepti exercitium dicti mei offitii de concensu administratorem illustrim dominorum administratorum eiusdem Ospitalis, ac in praesentia Administratoris Illustris domini Josephi Pujol, unius ex illis, ad hoc comissionem habentis, in hunc qui sequitur modum

En la Iglesia de dit Ospital

Primo lo altar major ab una imatge de sant Andreu y un sacrari, y dins dit sacrari, un globo de plata ab

sa creueta y una sacra evangelis y lababo de fusta platejats.

Item, un altar petit ab un quadro del naixement

Item, un armari y dins de ell un calser de plata, ab sa patena y dos candeleros de coure.

Item una calaixera ab tres calaixos y dins de ells dos missals, un quadern de requiem, un quadern de sants nous, tres bossas, una de requiem, altra encarnada y blanca y altra morada; sis cobricalsers, los dos blanchs y los quatre corresponents als vestits; una tovallola groga, quatre casullas, la una encarnada y blanca, las duas moradas y la altra negre; altra casulla de seda de flors naturals, ab sa estola, manible, bossa de corporals y cobricalser corresponents; una cinta encarnada ab flors de or y plata, sis albas de tela, catorse estovallas, ço es tretse de mostra de pinyó y unas de tela ab puntas, disset amitos de tela, nou corporals, una tovallola de tela ab puntas, sinch sinyells de fil, trenta purificadors, onse lababos, una tovallola mostrejada, quatre cuxins, que serveixen per lo

monument, una campaneta y un ordinari.
Item, una campaneta posada en la paret, que serveix per tocar a missa.

En la dreta de la entrada de dit Ospital.

Primo un altar de nostra senyora de la Concepció, ab son retaula y un palit bo de tela, pintat a perspectiva.
Item, dotse candeleros de fusta platejats.
Item, divuyt floreras de paper, florejadadas.
Item, un confessionari ab son banquet.
Item, tres llantias de llautó ab sos guarniments.
Item, un talem encarnat usat, ab quatre varas.
Item, un sant Christo.
Item, catorse candeleros de fusta nous.

En lo cap de la escala de dit Ospital

Una cisterna ab sa corriola y corda de cànem.

En una capella, que se troba al entrar en lo primer corredor de dit Ospital

Primo, una mesa del altar, ab sa ara y sacras.
Item, una imatge gran de Sant Christo.
Item, una imatge de sant Andreu.
Item, una imatge de nostra senyora de la Pietat.
Item, una imatge de nostra senyora del Roser.
Item, unas cortinas de filampua y altres de glassa.
Item, un palit de tela pintat.
Item, vuyt candeleros de fusta encarnats.
Item, quatre candeleros jaspejats nous.

En dit corredor

Un quadro gran de la mort de sant Josep.

En la quadra de la Administració

Primo, tres banchs espatllers, los dos grans y lo altre medià
Item, duas taulas, la una gran ab son cobritaula blau y la altra petita dolenta.
Item, tres cadiras de brassos dolentas.
Item, duas caixas de pi usadas, buydas.
Item, sis cadiras de bova dolentas.
Item, un baul de tomba usat forrat de tela, ab alguns llibres y papers.
Item, un monument de perspectiva, bo.
Item, un docer encarnat de tafetà fort.

Item, onse creus petites, plantadas en la paret.
Item, un faristol que serveix per lo cor.
Item, un armari ab sos calaixos, ab duas claus y dos panys, dins los quals se troban los papers y deposits de dit Ospital.

En lo quarto del Prior

Primo, sis quadros, quatre de grans y dos de medians.
Item, un reliquiari petit, dins una bosseta verda de seda, ab sa authentica dins una capsa de las reliquias de sant Ignasi y sant Vicens Ferrer.
Item, un drap de tafetà vert ab serrell per a guarnir un palit, usat.
Item, dos cobritaulas verts de tafetà usats y quatre cortinas encarnadas.
Item, altre cobritaula de domàs groch molt usat, ab serrell de plata.
Item, tres cadiras de brassos negras.
Item, un mirall mitjà posat en la paret.
Item, un llit ab camilla.
Item, duas taulas petites.
Item, un tinter, polsera, y ostiera de estany.
Item, un sant Christo petit.
Item, una caldereta de aram petita.
Item, dos reliquiariis petits.
Item, una caixa y dins de ella, un incenser gran de plata, ab tots sos guarniments del mateix, vint y nou platets de plata, de pes tres onsas quiscun, dins un paneret de vimets, que serveixen per acaptar las senyoras semmaneras.
Item, uns prestatges de fusta jaspejats, ab dos calaixos, panys y una clau.
Item, un cobritaula de vayeta verda, ab un galonet groch nou.
Item, quatre cadiras de bova bonas.

En lo estudi immediat a dit quarto

Primo, uns prestatges ab una tauleta.
Item, una Summa dels salmaticenses.
Item, una Summa de quintaduenyas.
Item, las Epistolas de santa Catharina de Sena.
Item, unas balansas petitats de aram molt usadas.
Item, una capeta de flors, ab lo camp blanch, que serveix per portar lo combregar als malalts, ab serrell de seda y galó de or, ab sa estola.
Item, tres carretells, dos ab vi blanch cru y altre ab malvesia.
Item unas alforjas.
Item una caixa de pi buyda.

En la cuyna del Prior

Primo, dotse plats de estany bons.
Item, duas xocolateras de aram, la una gran y la altra petita, usadas.

Ittem, una taula de pi ab son calaix.
Ittem, un banquet espatller usat.
Ittem, dos cantis de aram usats.
Ittem, duas forquillas de plata.
Ittem, dos cassons de aram, lo un gran y lo altre petit.
Ittem, duas paellas.
Ittem, un cassola de aram.
Ittem, una sort de culleras de llautó, vidre, pisa y terrissa, y demes instruments necessaris per la cuyna y taula.
Ittem, un escon nou.

En la cuyna gran

Primo, duas cassolas de aram usadas.
Ittem, tres cassons de aram usats.
Ittem, una marmita de aram usada.
Ittem, duas mitjas llunas usadas.
Ittem, quatre paellas, la una gran y las tres petitats.
Ittem, dos llevas, uns de grans y uns de petits.
Ittem, tres clamastechs, los uns grans y los dos petits.
Ittem, tres graellas usadas.
Ittem, un ast de ferro.
Ittem, dos tres peus de ferro, los uns grans y altres petits.
Ittem, duas concas de aram mitjanas, la una bona y la altra dolenta.
Ittem, quatre calderas de aram, la una de mitja carrega y les tres medianas.
Ittem, un braser de aram ab sa paleta del mateix y guarnició de fusta.
Ittem, una cassa de aram usada.
Ittem, dos cantis de aram usats.
Ittem, dos escalfadors de aram usats.
Ittem, una escupidora de estany usada.
Ittem, un porró de llauna mitjancer, usat.
Ittem, tres ollas de coure, la una gran y las duas petitats.
Ittem, una olla de ferro gran, usada.
Ittem, quatre cobertoras, las tres de ferro y la altra de llautó.
Ittem, dos morters de coure, ab sas manetas del mateix.
Ittem, una espumadora de aram bona.
Ittem, sinch aixetas de coure, las duas grans, altra mediana y duas petitats.
Ittem, vuyt llums de ferro usats.
Ittem, una llumanera de llautó, ab quatre blaneras y demés guarniments.
Ittem, un ganivet gran.
Ittem, un tallant de ferro.
Ittem, tres taulas, duas de grans y una de mitjana usadas.
Ittem, un escudeller ab diferents postadas, ben guarnit de plats de pisa, blancs, blaus, platos, escudellas, ollas y porrons.
Ittem, un culler de llautó.

Ittem, duas palas de ferro.
Ittem, tres aumolls de ferro.
Ittem, unas torradoras de ferro.
Ittem, quatre banchs de espatller, los tres grans y lo altre petit, usats.
Ittem, uns sercapous grans de ferro.
Ittem, una xaringa nova.
Ittem, sis escambells.
Ittem, una cadira de fusta usada.

En lo rebost gran de dit Ospital

Primo, tres sitals, en lo un dels quals se ha trobat vint y tres tovallolas entre novas y usadas, xixanta y sinch llansols, usats, un cobrillit de indianas, usat, vint y set cuxineras de bri, sinch cuxineras de tela, xixanta y set tovallons usats, catorse estovallas usadas, tres sanefas, quatre cortinas, duas vanovas de mostra bonas, duas vanovas comunas, una tovallola y una cuxinera brodadas de fil, quaranta y un llansols nous, entre de bri y pare y mare, per los llits dels malats, en altre sital cent y

quinse llansols bons que serveixen per los malats, y en lo altre sital setanta marfegas, entenant ab estas totas las dels llits de la familia y dels malats, netas y brutas, set guarniments de llit y unas telas de matalàs blavas.

Ittem, una caixa de pi y dins de ella setse estovallas de la comuna, divuyt aixugamans y un cendrer.

Ittem, altrás duas caixas, y dins de ellas vuytanta y nou camisas per los malalts, setanta y un tovallons de malalts, onse tovallolas de malats, setanta y duas cuxineras junt ab las que serveixen en los llits dels malats, vint y vuyt cuxins, per los llits dels malalts, trenta y sis travessers, junt ab los dels llits dels malalts, duas estovallas ab puntas, set armillas, una tovallola de seda, que serveix per combregar los malalts.

Ittem, altra caixa de pi molt usada, y dins de ella alguns trossos de draps, sis cuxineras brutas, nou tovallons bruts, duas estovallas brutas, deu aixugamans bruts y un cendrer brut.

Ittem, tres capsas de gorrofo, la una gran y las duas petites, ab sos brocals de vidre.

Ittem, duas romanas vellas petites.

Ittem, dos martells.

Ittem, un ribot.

Ittem, una aixa.

Ittem, unas estanallas.

Ittem, duas destrals petites.

Ittem, un cabàs, ab alguns panys y ferros veils.

Ittem, unas balansas de vimes, ab son canastró de ferro, dos pesos de lliura y mitja lliura.

Ittem, unas alforjas dolentas.

Ittem, sis lliuras de estopa capdellada.

Ittem, quatre dotsenas de rams de fil de estopa.

En un quarto de dit Ospital, que dona al carrer de las Seniosas

Primo, una camilla, ab sa capsalera dorada.

Ittem, una vanova blava bona, de mostra ab serrell.

Ittem, un sitial y dins de ell, trenta y nou vanovas blancas, bonas y dotse llansols usats.

Ittem, altra caixa buyda.

Ittem, altra caixa buyda.

En lo pastador de dit Ospital

Primo, tres pasteras, la una gran y las duas petites usadas.

Ittem, una taula gran, duas farineras de fusta, un ferro dit lo arrimafoch, dos sedassos y demes guarniments de las pasteras.

En lo rebost, prop la escala del hort

Primo, deu sachs usats, ço es sinch costals y sinch de duas quarteras.

Ittem, una boteta de mitja carrega ab una porció de ayguardent.

Ittem, una empolla de vidre de set mitadellas, ab tres mitadellas de ayguardent.

Ittem, un porró de vidre espartat de sis mitadellas buyt.

Ittem, duas fals.

Ittem, duas caixas, plenas de fil.

Ittem, altra caixa, per posar la grana del matxo.

Ittem, una atgerra per posar most.

Ittem, una caixa de pi, ab diferents benas, draps y devantals del cirurgià.

Ittem una cadira de brassos usada.

En lo corredor immediat a dit rebost

Primo duas caixas velles, en la una de las quals, alguns draps, que serveixen per los malats.

Ittem, una taula llarga ab son calaix, que serveix per lo cirurgià.

Ittem, una caldereta y un sant Christo de bronse.

Ittem, quatre costals y mitg de farina, y alguns arreus que serveixen per lo forn y pastera.

En lo quarto immediat a la capella del sant Christo

Primo, sis quadros usats.

Ittem, duas caixas, la una de noguer y la altra de pi, buydas.

Ittem, un baul de tumbol, forrat de tela, usat y buyt.

Ittem, una cadira petita de espart.

Item, un paneret ab duas mantellinas y demes roba que serveix per los borts.

En los demás quartos de la familia

Primo, tres llits de peu de gall.
Item, una caixa vella buyda.
Item, divuyt flassadas bonas.
Item, vint y tres flassadas novas.
Item, una cotxa usada.

En los quartos dels malats del corredor de monvila, y quarto de dalt

Primo, quaranta y quatre llits de peu de gall.
Item, quatre banquetes.
Item, quinse taulas.
Item, trenta y set flassadas usadas.

En lo segon quarto de dalt

Primo, la urna del monument.
Item, dos draps ab las armas del Ospital.
Item, una bota de carrega, ab vi blanch.
Item, un carretell de mitja carrega buyt.
Item, una quartera y mitja de segol broix.

En un quarto antes del rebost de dalt

Una caixa de pi ab son pany y clau, y dins de ella, la roba dels etichs, ço es, nou camisas de dona, de tela bonas, tres llansols de tela bons, quatre estovallas de mostra bonas, sis cuxineras de tela bonas, set armillas bonas, entre de tela y de bombosí, deu aixugamans, una vanova de mostra bona de fil y cotó y vuyt devantals de tela usats.

En lo primer celler de sota la cuyna

Primo, un cup de fusta de trenta càrregas, encongrenyat, buyt.
Item, una bota de quatre càrregas, ab cercols de ferro, buyda.

En lo segon celler

Primo, una bota de setse càrregas encongrenyada, plena de vi claret.
Item, al bota de tretse càrregas, ab quatre cercols de ferro, plena de vi claret.
Item, altra bota de onse càrregas, ab dos cercols de ferro, plena de vi claret.
Item, altra bota de vuyt càrregas, ab cercols comuns buyda.
Item, altra bota de vint càrregas, encongrenyada, plena de vi claret.

Item, una pica de pedra picada y dins de ella tres cortans de oli, poch mes o menos.

En lo ultim celler

Primo, tres botas de dotse carregas cada una, encercoladas ab sis cercols de ferro cada una, plenas de vi claret.

Item, altra bota de ferro encercolada, de capacitat de una carrega, buyda.

Item, un bogader gran.

Item, vuyt parells de portadoras de servey.

En la establa de dit Ospital

Primo, un cavall de pel blanch, vell, de tretse anys, ab tots los gaurnements de tragar y portar a cavall.

Item, una albarda cuberta de pells negras, ab sas garlopas novas y una buyda.

En una estancia cerca dita establa

Duas aixadas amplas, una aixada magalla, duas magallas, tres aixadons, una arrella, una arada, un parpal, sinch tascons de ferro per estellar llenya, una pala fanga, una destal grossa, un martell de mestre de casas, una massa y un remenador per fer morter.

Sota la obra nova

Primo, dotse dotsenas de llatas novas.

Item, quatre dotsenas de posts de la terra novas.

Haec autem bona mobilia, et non plura inveni, et invenisse fateor in dicto Ospitali die supranotata prima mensis ianuarii currentis anni millessimi septingentessimi sexagesimi, et si alia a caetero apparuerint, seu ad meam notitiam devenerint, ea in praesenti inventario addam, seu de eisdem aliud de novo conficiam. Et promito de omnibus supra continuatis dare bonum et legale computum semper, et quando requisitus fuero sub obligatione omnium et singulorum bonorum et iurium meorum, mobilium et immobilium, ubique habitorum et habendorum et omnis iuris et facti renuntiatione et cum iuramento quod praesto in animam meam ad Dominum Deum et eius sancta quatuor evangelia supra pectus meum more sacerdotali tacta.

Actum et perfectum fuit huiusmodi inventarium in dicta civitate Manresa die vigeesima septima mensis augusti anno a nativitate Domini millessimo septingentessimo sexagesimo, praesentibus pro testibus Francesch Labori, soldat del regiment de Infanteria de Ultonia y Jaume Becardit, de la familia de dit Ospital.

Llorens Forcada, prevere, Prior prebit.

En poder de mi, Joseph Escorsell, notari public de Manresa, lo qual fas fe que conech a dit reverent Llorens Forcada, prevere y Prior sobredit y que ha firmat la present escriptura de la sua propia ma.